

Een andere blik op framing

Voorals politici hebben de naam uit eigenbelang bepaalde zaken te ‘framen’. Maar dan doe je het begrip ‘framen’ echt tekort. Dat beweert Tim den Heijer in *Bromvliegtal*, een boek over sturende taal dat onlangs verscheen.

✍ **Tim den Heijer**

Framing: het woord alleen al kan mensen woest maken. Dan reageert iemand op X bij een opmerking die niet bevalt: ‘Er wordt hier gewoon k  -h  rd geframed, h  ?’

Die verontwaardiging stoelt op de aanname dat je dingen op twee manieren kunt vertellen. Eén: je deelt gewoon de feiten, zonder slinkse trucs. Twee: je gaat zitten framen, draaien en verdraaien tot er een beeld ontstaat dat jou goed uitkomt.

Maar de werkelijkheid is anders. Wij mensen zijn op z’n minst slechtziend: we m  eten wel door een bril (met een stevig montuur, oftewel ‘frame’) naar de zaken kijken, anders zien we niks. En het is onvermijdelijk dat die bril de manier beïnvloedt waarop je iets bekijkt.

Kat of poes?

We kunnen informatie simpelweg niet beoordelen zonder context. Ons brein is immers een voorspelmachine, en de context bepaalt de verwachtingen. Kleding die ontworpen is voor het zwembad, is misplaatst in de vergaderzaal. De violist die mensen ontroert in het Concertgebouw, wordt niet opgemerkt zodra hij als straatmuzikant voor het station speelt. En hetzelfde voorwerp bekijkt je in een museum anders dan in een bouw-

markt; denk maar aan het beroemde urinoir van Marcel Duchamp. Een fysieke plek kan dus als een frame dienen. Dat geldt ook voor een logo: een shirt wordt honderden euro’s meer waard als er een bepaald merk op staat.

Zeer vaak bepalen woorden het frame: *illegaal downloaden* klinkt als diefstal, maar *file sharing* is sociaal verzet tegen oneerlijke copyrightwetten. En *Felis domesticus*: is dat een ‘kat’ of een ‘poes’? Natuurlijk, het zijn synoniemen voor hetzelfde dier (of: ‘beest’). Maar de woorden roepen

tegenovergestelde associaties op: *kattig* tegenover *poeslief*, *kattenkop* tegenover *snoezepoes*. En dezelfde vluchtelingen waren voor Geert Wilders *asielprofiteurs*, maar voor Lodewijk Asscher *apothekers uit Aleppo*.

Klimaatverandering

Sommige mensen gaan handiger om met die woordkeuzes dan andere. Zoals de CEO van een groot techbedrijf die niet sprak van *verloren marktaandeel* maar van *toegenomen groeipotentie*. Veel Amerikanen blinken uit in slimme keuzes daarin: dan is het niet *second-hand* maar *pre-loved*, niet *small* maar *fun-sized*. Passagiers sturen ze daar niet naar een onheilspellende *terminal* (waar iets eindigt), maar naar een *gate* (een ‘poort’, waar iets begint). En met je kapotte MacBook ga je niet naar de *reparatie-afdeling* maar naar de *Genius Bar*. Professionele framers ten tijde van de regering-Bush maakten van *global warming* het veel minder verontrustende *climate change*. Inmiddels is dat laatste de standaardterm in Amerika, en ook in Nederland zeggen we vaker *klimaatverandering* dan *opwarming van de aarde*.

Want minder bedreven tegenstanders nemen zulke termen vaak over – uit naïviteit over de kracht van frames, of vanuit een misplaatst

Bromvliegtal

Deze tekst komt uit het boek *Bromvliegtal*, dat in april is verschenen bij uitgeverij Spectrum. Het boek dankt zijn naam aan dat kleine vliegje in het urinoir, dat mannen als vanzelf helpt mikken. Dankzij dat vliegje wordt er aanzienlijk op schoonmaakkosten bespaard – en zo is de bromvlieg voor auteur Tim den Heijer symbool gaan staan voor kleine ingrepen die ons gedrag grondig kunnen sturen.

gevoel dat je de ander met diens eigen wapens kan verslaan. Neem de linkse politicus die zegt: ‘Ik denk niet dat Henk en Ingrid dit willen, meneer Wilders.’ Dat klinkt als lik op stuk. Maar ‘in het frame van de ander stappen’, zoals dat in de politiek heet, is alsof je een handgranaat aanpakt van je vijand: die ontploft in je gezicht. Het publiek blijft op die manier immers in de denkwereld van de bedenker van het frame: Geert Wilders in dit geval. Iedereen gaat er zo onbewust in mee dat de belangrijkste vraag wordt wat ‘Henk en Ingrid’ willen, en niet wat bijvoorbeeld goed zou zijn voor de economie of het klimaat.

Brillen in een laatje

We hebben allemaal verschillende, tegenstrijdige brillen in een laatje van ons brein: ook voorstanders van mild straffen kunnen opeens een uitzondering maken voor de persoon die hun laptop heeft gestolen. Er kan echter maar één van die strijdige frames tegelijk actief zijn. Om door de ene bril te kijken, moeten we de andere afzetten. Met taal kun je sturen welke bril dat is. Woorden bepalen in een oogwenk welke aspecten van een onderwerp iemand het meeste gewicht geeft. *Kiloknaller of plofkip? Welvaart delen of jaloezie-belasting? Vangnet of hangmat?* Gebruik taal om mensen door jouw bril naar de wereld te laten kijken en ze doen vaak wat je wilt.

Dikwijls veranderen normen in de samenleving ook pas als er een nieuw pakkend woord is voor het nieuwe frame. Denk maar aan woorden (en frames) als *greenwashing* of *mansplaining*. Of aan een neologisme dat we hebben geleend van de Zweden: *flygskam*, oftewel *vliegschaamte*.

Reframing

Als je denkt dat mensen vastzitten in een ongunstig frame, kun je een techniek gebruiken die ‘reframing’ heet. Je ontkracht dan hun frame en zet er een ander, redelijker klinkend frame tegenover. Je bent niet ‘anti-lhbtqi+’, maar ‘tegen regenboogdwang’! Hoezo ‘lang van stof’, je ‘doet gewoon niet aan oneliners’ (sterke

onelineer trouwens!). Noem een groep ‘de pechgeneratie’, en opeens kan niemand er iets aan doen dat die studenten hoge schulden hebben: het was gewoon het lot.

Misschien had je door dat ik deze techniek van reframing toepaste aan het begin van dit artikel. Ik begon bij het frame dat jij misschien in je hoofd had, en nam je regel voor regel steeds dieper mee in het mijne. Ik gebruikte daarbij de techniek van ‘redefinition’: ik gaf mijn eigen, net wat andere betekenis aan een term. *Framing* ging bij mij om een brillenmontuur, terwijl

je daarvoor misschien eerder dacht aan een denkraam, de lijst om een schilderij of het werkwoord *framing* in de zin van in de val lokken. Die bril kon ik daarna terug laten komen om je in mijn frame te houden van ‘framing als een onontkoombaar en zelfs nuttig verschijnsel’: iets eens door een andere bril bekijken, wie is daar nu tegen? Ik deed dat met de beste bedoelingen trouwens: ik vind écht dat deze manier van naar framing kijken productiever is. Als alleen de slechteriken doelgericht met frames omgaan, wordt de wereld daar niet beter van. ■

‘Illegaal downloaden’ klinkt als diefstal, maar ‘file sharing’ is sociaal verzet tegen oneerlijke copyrightwetten.